

Практичне заняття. Перша світова як виклик людському виживанню: жінки у війні, діти-сироти, біженці, військовополонені, скалічені солдати.

Практичне заняття: Перша світова як виклик людському виживанню

Головне питання. Як Перша світова війна змінила повсякденне життя людей на фронті й у тилу?

Працюй як історик: зіставляй факти, свідчення та статистичні дані, визначай досвід різних груп людей — жінок, дітей, біженців, військовополонених, поранених і скалічених солдатів.

1. Як аналізувати історичне джерело

Крок	Запитання
Визнач походження	Хто створив джерело, коли і за яких обставин?
Відокрем факт від оцінки	Що можна перевірити як факт, а що є думкою або емоційною оцінкою автора?
Визнач досвід людей	Що джерело показує про умови життя, небезпеки, втрати та способи виживання?
Зістав	Чи підтверджують інші матеріали той самий висновок?

2. Жінки у війні

Війна змінила звичний розподіл суспільних ролей. Показовим українським прикладом стала участь жінок у легіоні УСС.

Факт	У боях над Стрипою діяла жіноча чота УСС, у якій було 33 жінки.
Постаті	Софія Галечко, Олена Степанів, Ганна Дмитерко.
Що показує приклад	Жінки були не лише спостерігачками війни, а й безпосередніми її учасницями.

3. Цивільне населення: репресії і примусові виселення

Окупаційні та імперські влади застосовували арешти, висилки, інтернування й інші репресивні заходи. Від них потерпали не лише політичні активісти. У спогадах Михайла Грушевського про російські виселення прямо згадані жінки, діти, старці, хворі та каліки.

Російська окупаційна адміністрація висилала підозрюваних до Сибіру та інших віддалених районів; австро-угорська влада інтернувала людей, запідозрених у проросійських симпатіях. Талергоф став одним із найвідоміших місць інтернування.

4. Біженці й вигнанці

Наприкінці 1915 р. у Відні перебувало близько **137 тис. утікачів із Західної України**. Австро-Угорщина створювала спеціальні табори для українських біженців — у Вольфсбергу, Гмінду та Гредігу. Під час відступу російської армії відбувалися масові виселення населення з прифронтових районів.

У Києві, Харкові та інших великих містах діяли комітети допомоги біженцям. Втрата дому й вимушене переселення стали одними з наймасовіших цивільних наслідків війни.

5. Діти-сироти та руйнування родин

Мобілізації забирали з родин працездатних чоловіків, а бойові дії, репресії та примусові переселення руйнували звичне сімейне життя. Діти ставали особливо вразливими через втрату батьківського піклування, житла та стабільних умов життя.

Для висновку: дитячий досвід війни показує, що наслідки бойових дій виходять далеко за межі фронту й охоплюють родину, житло, освіту та повсякденну безпеку.

6. Військовополонені

Військовополонені були однією з великих груп людей, чиє життя визначалося війною. Для українців проблема мала додатковий вимір: вони служили в різних імперських арміях.

Союз визволення України проводив агітаційно-просвітницьку роботу в таборах серед солдатів-українців, мобілізованих до російської армії. Так табори військовополонених ставали також простором політичної та національної роботи.

7. Поранені й скалічені солдати. Загальний висновок

Масові бойові дії залишали велику кількість поранених і людей із тяжкими наслідками травм. Для солдата це означало лікування й необхідність пристосовуватися до подальшого життя; для родини — нові обов'язки й втрату частини працездатності господарства.

Причина	Досвід людей	Наслідок
Мобілізація	Відсутність чоловіків у родинах і господарстві	Нестача робочих рук, зміна сімейного життя
Бойові дії та окупація	Руйнування, репресії, небезпека для цивільних	Біженство, сирітство, втрата майна
Масові бої	Поранення, полон, тяжкі травми	Тривале лікування та потреба в підтримці
Воєнна економіка	Інфляція, дефіцит, черги	Падіння рівня життя і зростання невдоволення

Підсумок. Перша світова війна була випробуванням для всього суспільства: фронт безпосередньо змінював життя тилу, а людські втрати не обмежувалися загиблими на полі бою.